

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LI. Vtrùm dubitare sit nobis liberum, & an sola ratio dubitandi ad
solvendam dubitationem sufficiat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUÆSTIO QUINQUAGESIMA. PRIMA.

Virum dubitare sit nobis liberum? Et an sola ratio dubitandi ad solvendam dubitationem sufficiat?

Status & sensus quæstionis.

SENSUS Quæstionis est, utrum, stantibus motivis, propter quæ positivè dubitamus, positum sit in arbitrio voluntatis flectere intellectum in assensum rei dubiæ, etsi nulla nova

ratio suppetat, nec priores rationes meliùs percipiuntur quàm antea: hoc cõincidit cum secunda parte tituli; si enim dubitare sit nobis eo modo liberum, verum etiam erit, solam rationem dubitandi sufficere ad solvendam dubitationem; si autem non sit eà ratione liberum dubitare, sola ratio dubitandi non sufficet ad solvendam dubitationem, quæ proinde solvi non poterit, nisi vel aliquod novum motivum accedat, vel prior ratio meliùs & efficacius proponatur. De hoc argumento Celladeus agit lib. 4. quæst. 3. ubi contendit, dubitare nobis liberum non esse, & consequenter asserit, solam rationem dubitandi non sufficere ad deponendum dubium: sed in utroque fallitur, ut ex dictis constabit. Sit ergò

ASSERTIO PRIMA.

In omnibus rebus obscuris, semper liberum est dubitare in eodem instanti, in quo non dubitamus, sed per positivum assensum unius partis quæstionem solvimus.

Liberum est dubitare in eo instanti, in quo non dubitamus.

PROBATUR. In omnibus rebus obscuris assensus, qui uni parti præbetur, est liber. Sic fides est libera, ut non solum expectantiã constat, sed etiam ex unanimi omnium consensu certum redditur. Idem à fortiori valet de aliis judiciis obscuris, quippe quæ minùs validis motivis fulciuntur, quàm fides. Ergò intellectus minùs trahitur ab illis ad assensum, quàm à motivis fidei. Ergò judicia illa non minùs, sed potiùs magis subduntur imperio voluntatis quàm assensus fidei. Ergò omnia judicia inevidentia sunt libera. Ergò stante totà objecti propositione præviã ad talia judicia, suspendi potest assensus. Ergò motivum, quod de facto approbatur à voluntate imperante assensum, ab eadem contemni potest tanquam insufficientis; quia sicut possumus non amplecti motivum, quod de facto amplectimur, ita propter varia commoda & incommoda possumus illud motivum affectivè minoris æstimare, quàm oporteret, si rationabiliter, & juxta merita rerum procederemus. At per hoc præciè dubitamus, quòd stante agitatione quæstionis judicium decisivum quæstionis suspendatur, & motiva à voluntate minoris fiant, quàm oportet; ergò in obscuris semper liberum est dubitare in eo instanti, in quo non dubitamus, quia omnia

libera sunt, per quæ formalis deliberatio completur.

ASSERTIO SECUNDA.

Sæpè liberum est non dubitare, quando positivè dubitamus.

3. PROBATUR. Possibile est dubitare in materia fidei, quando fides est sufficienter proposita: nam dubius in fide infidelis est, ut habetur in cap. 1. de hereticis; nec dubium, quin deur sæpiùs ejusmodi peccatum; canon enim ille non præcedit de subiecto non supponente. Jam qui dubitat in materia fidei, neque peccat, neque est infidelis, nisi fides sufficienter proposita fuerit. Ergò possibile est dubitare in materia fidei sufficienter proposita. Hæc dubitatio, quando ponitur est libera, quia est peccaminosa. Ergò poterat non poni. Ergò dubius in fide sæpè est liber ad non dubitandum, etiam quando dubitat, quia utraque pars contradictionis, nempe, dubitare & non dubitare, est in libera voluntatis dispositione, quatenus actus primus prævius est indifferens ad utramlibet, & sufficiens ad utramque.

Sæpè liberum est non dubitare, quando positivè dubitamus.

4. Confirmatur: fides est possibilis, quando mysterium est sufficienter propositum. At quando mysterium est insufficienter propositum, dubitatio de tali mysterio est probabilis. Ergò fides mysterii & dubitatio de mysterio sunt simul possibiles. Ergò quævis pars est possibilis & libera in eo instanti, in quo altera pars ponitur. Ergò aliquando liberum est non dubitare quando dubitamus, & è contrã. Eadem ratio locum habet, quando dubitamus de rebus, quæ in actu primo multò probabilius repræsentantur pro una parte, quàm pro altera. Hoc autem sæpè evenit. Ergò sæpè liberum est non dubitare, quando actu dubitamus; non quidem in sensu composito sed in sensu diviso, sicut liberum est abstinere ab opere, quando illud liberè ponitur.

Tam liberum est dubitare & non dubitare, quàm assentire & non assentire.

5. Probatur secundo. Dubitatio in materia fidei non solum tollitur per ipsum actum fidei, quo intellectus quæstionem directè solvit, sed etiam per quamvis aliam intellectus aut voluntatis dispositionem, quæ actui fidei æquivalet in ordine ad figendum animum in quadam mysterii certitudine: stante enim tali dispositione, homo non dubitat, cum vel expressè & formaliter, vel saltem æquivalenter seu virtualiter respiciat rem quasi certam. At hæc dispositio dupliciter haberi potest, quamvis actus fidei de Mysterii veritate non eliciatur; primò, si intellectus judicet motiva esse sufficientissima ad certissimè credendum, quamvis

Idipsū clarè declaratur in materia fidei.

quamvis intellectus actu non credat; secundo si voluntas affectivè respiciat illa motiva ut certa, & opposita ut nullius momenti contemnat. Jam quævis ex istis duabus dispositionibus expresso fidei actu æquivalens in ordine ad animum in quadam mysterii certitudine figendum, quia per quamvis illarum homo æquivalenter se habet, ac si crederet, ut patet. Ergò per quamvis illarum dubitatio tollitur. Atqui quando homo actu dubitat in materia fidei sufficienter proposita, potest quamvis illarum dispositionum habere: potest enim non dubitare quia potest non peccare. Ergò multò magis potest has dispositiones habere: illæ enim communiter fidem præcedunt, & haud dubiè haberi possunt ante fidem. Similiter separari possunt ab actu fidei, cum sæpè illas aut illarum alteram habeamus, quando actum fidei non elicimus. Ergò utraque hæc dispositio, aut certè illarum altera, haberi potest quando homo actu dubitat, etsi actus fidei tunc non eliciatur. At per quamvis illarum tollitur dubitatio, licet actus fidei non imperetur. Ergò homo potest non dubitare quando actu dubitat, etsi iudicium quæstionis propositæ expressè decisivum non eliciat.

In materia valde probabili ipso modo non dubitare quædam dubitatio, etsi iudicium quæstionis decidens non eliciatur.

6. Argumentum istud efficaciter probat intentum in materia fidei, idemque applicari potest circa materiam probabilem & incertam, quando quis aut peccaminosè, aut aliàs imprudenter dubitat de rebus probabilissimis, ob motiva contraria debilissima; in eo enim casu dubitatio tollitur non solum per iudicium quæstionis decisivum, sed etiam per iudicium affirmans motiva uni parti faventia, & esse sufficientissima in se ad quæstionem probabilissimè terminandam, & comparata cum oppositis ea longissimè superare. Immo dubitatio tollitur per affectum voluntatis, ita affectivè appetentem motiva illa superiora, sicut merentur ab intellectu mentaliter approbari. Per utramlibet harum dispositionum animus æquivalenter & virtualiter tam figitur in veritate rei, quam formaliter figitur in eadem per iudicium probabile decisivum quæstionis: stante enim tali dispositione non amplius vacillat animus circa veritatem illius rei, sed vel formaliter vel æquivalenter in ea quiescit, sicut in rebus incertis per iudicium probabile quiescere solemus. Et sanè eadem prorsus ratio proportionaliter locum habet in hoc casu, sicut in dubitatione circa materiam fidei. Proportionaliter, inquam, quia sicut respicere motiva fidei ut certa, est æquivalenter credere mysterium ipsum ut certum, etsi actus fidei non eliciatur; ita etiam respicere motiva uni parti faventia ut probabilissima, & respicere opposita ut nullius momenti, est æquivalenter dare assensum probabilem illi parti, quamvis expressum iudicium de illius veritate non eliciatur. Ergò utrobique dubitatio tollitur per illam dispositionem, etsi iudicium formaliter decidens quæstionem non eliciatur.

Immo & in materia utriusque probabili, etiam si solum directè consideretur.

7. Hinc sequitur ulterius, homines in rebus moralibus propriè loquendo non amplius dubitare de honestate rei, quando post diligentiam debitam eò pervenerunt, ut sciant honestatem illius rei esse probabilem, quamvis ex una parte actu non iudicent rem illam esse veram, & ex altera videant partem oppositam esse probabilem. Ratio est, quia dubitatio in eo consistit, quòd homo formaliter vel æquivalenter iudicet, deesse motiva sufficientia ad quæstionem per iudicium rationale determinandam, quamvis quæstionem non decidat per iudicium expressum. At

hæc dispositio tollitur per hoc, quòd sciamus honestatem esse probabilem, licet neutri parti assensus præbeatur. Ergo tollitur etiam omnis propria dubitatio de talis rei honestate. Hoc autem dupliciter intelligunt Auctores, primò considerando rem directè, secundo reflexè, & quidem stando in directæ rei consideratione, valde diversa est dispositio hominis circa eandem rem, quando dicit non adesse motivum sufficientem ad quæstionem rationabiliter terminandam, quamvis quæstionem expressè non decidat. At secunda dispositio peculiè constituit dubitationem propriè dictam. Ergo prior dispositio, illi opposita, excludit propriam rationem & essentiam dubitationis. Et hoc est, quòd Auctores intendent, quando probabilia à dubiis distinguunt, atque ea extra dubiorum classem constituunt. Quia in re consequenter ad naturam & essentiam dubii strictè sumpti loquuntur, & immeritò à Cellædo redarguuntur. Quod si contendat, animum taliter constitutum adhuc dubitare, maxime quamdiu utramque partem probabilem reputat, infituet quæstionem de nomine, atque in vocum usurpatione à communi (ut ipse fatetur) Auctorem acceptione recedet. Ergò audiendus non est, quia in vocum usurpatione standum est communi Auctorem acceptioni, maxime quando constat. Auctores communiter per illud nomen intelligere dispositionem longè diversam ab ea, quam peculiaris homo voco illi affingit, ut factum videmus in casu nostro.

8. In sensu autem reflexo res est longè clarior, quia per considerationem reflexam mens iam stabilita est in ea sententia, quòd omne directè probabiliter honestum, si omnia considerentur, sit absolute loquendo permixtum & honestum. Unde eo ipso quòd post diligentiam debitam constat, honestatem rei esse probabilem, non amplius dubitamus de absoluta illius honestate hic & nunc, quia vel formaliter, vel æquivalenter solvimus quæstionem. Atque hoc est quòd Auctores intendent, quando dicunt nos, cum ad probabilitatem certam pervenimus, non amplius dubitare, quia statim per hoc ipsum sumus sufficienter dispositi ad dubium deponendum & conscientiam debitè formandam. Quod verum est tam in sensu directo, quam in reflexo; quia in utroque adesse sufficientem motivum ad quæstionem dirimendam, si voluntatis imperium accedat; & quia jam ob rationes prius notas ita habitualiter ac æquivalenter sumus dispositi circa rem illam, ac si actu diceremus illam esse licitam. Neque tamen ideo dicunt, hominem non posse de rebus illis dubitare; oppositum enim & tenent & probant, eò quòd, stante totà propositione objecti illius directè considerati, intellectus selecti possit ad absolute credendum illud esse inhonestum, quòd plus est quam solum dubitare de honestate. Rursus voluntas potest ita averfari motiva faventia honestati, ut ea contemnat tanquam insufficientia ad iudicium rationabiliter elicendum, & sic impedire etiam potest iudicium reflexum de sufficientia talium motivorum. Quod si quis secleretur opinionem rigidam, is etiam reflexè dubitare poterit, atque etiam iudicare, probabilitatem honestati faventem non sufficere ad conscientiam ritè formandam contra oppositam probabilitatem de eisdem inhonestate. Hic est sensus Auctorem benignè sententiæ, quem me explicaturum promissi in fine quæstionis superioris.

Cæterum iidem Auctores nonnunquam huiusmodi objecta appellat dubia, sed cum addito, scilicet

scilicet dubia probabilia, per quod solum significant, ea esse incerta; quo non obstante, dicunt eadem substatere rationibus sufficientibus ad confidentiam ritè formandam, quod est ea non esse propriè dubia, ut constat. Sed ut hæc plenius intelligantur, sic

ASSERTIO III.

Sole rationes dubitandi sæpe sufficientiunt ad dubium deponendum.
Sole rationes, quibus mens in utramque partem movetur quando actu dubitat, sæpe sunt sufficientes ad dubium deponendum.

9. **PROBATUR.** Rationes fidei debite propositæ sufficientiunt ad dubium deponendum, quia sufficientiunt ad fidem ipsam; neque enim aliæ rationes necessariò requiruntur ex parte intellectus ad assensum fidei, alioquin fides non esset sufficienter proposita. At rationes fidei sufficienter propositæ existunt in mente, quando homo peccaminosè dubitat in materia fidei. Ergo solæ rationes dubitandi sufficientiunt ad dubium deponendum, & ad quæstionem solvendam, saltem in materia fidei. Immo & sæpe etiam in aliis materiis, ut constat ex dictis *Assertionibus secundis*, ex qua ista sequitur tanquam corollarium. Similiter tam ista quam superiores assertiones validissimè probantur ex dictis *quæst. 30.* in qua ostendimus, intellectum esse liberum libertate contrarietatis ad opinandum inter motiva æquè probabilia. Illa enim ex æquo probant veritatem omnium harum assertionum, ut patet.

ASSERTIO IV.

Quando quæstio solvitur ex sola ratione dubitandi ratio illa validior apparet, quam apparet, si dubium nõ solveretur.
Quamvis sola rationes dubitandi sufficientiunt ad quæstionem solvendam, semper tamen rationes ille validiores apparent pro parte, que deciditur, quam pro eadem apparent, quando absolute non deciditur.

10. **PROBATUR.** Alia est apparentia veritatis antecedens omnem iudicium & omnem affectum, uni potius quam alteri contradictionis parti alligatum; alia est apparentia concomitans aut etiam consequens ejusmodi iudicium & affectum, uti fusè declaratum est *quæst. 8. num. 25. de Conse. prob.* ubi ostendimus, apparentiam concomitantem & subsequentem affectum & iudicium uni parti alligatum, esse majorem & vehementiorem apparentia merè antecedente, & adversarios defectu hujus distinctionis in magnas æquivocationes incidisse. Hinc veritas conclusionis evincitur; quia quoties dubium solvitur, intellectus non solum habet apparentiam antecedentem de veritate rei, sed etiam habet apparentiam concomitantem & consequentem affectum & iudicium uni parti affixum; cum si dubitasset & quæstionem non solvisset, solum habuisset apparentiam antecedentem, quæ minor est & minor apparet, quam quæ comitatur & subsequitur iudicium, per quod quæstio solvitur.

11. Nihilominus eadem penitus ratio eodem modo intellecta, quo intelligitur dum dubitamus, sæpe sufficientiunt ad quæstionem solvendam; quia ratio seu apparentia favens mysteriis fidei, verbi gratia, quando quis dubitat de fide poterat separari à pravo animi affectu, & ejus loco conjungi cum pia affectione ad illa mysteria, & ad finem

R. P. A. Terilli, Regula Morum PARS II.

supernaturalem, qui non nisi mediante fide talis mysterii acquiri potest; quia, stante illa propositione, hoc ad solam libertatem voluntatis pertinet. At illa ipsa propositio mysterii, pia affectioni conjuncta, sufficienter ad assensum fidei, quia mediante pia affectione illam producere potuisset. Ergo eadem ratio, quæ est in dubitante de fide, sufficit ad fidem inducendam, per quam quæstio solvitur. Ratio à priori est, quia quando agimus de ratione sufficiente ad assensum obscurum, agendum est non de apparentia consequente aut concomitante affectum voluntatis & iudicium uni parti alligatum, sed solum de ratione tam ad affectum quam ad iudicium dictum prævia, quia illa sola est, à qua sola causalitas derivatur; illa enim sufficit ad liberum voluntatis affectum, & illo mediante ad assensum. Quamvis apparentia illa, prout conjuncta affectui ad unam partem, vehementius allicit ad assensum, quam si cum illo non conjungeretur; totus enim iste processus à sola prima illa ac prævia rei propositione dependet; sicut etiam ab eadem dependet nova apparentia concomitans & consequens affectum & iudicium. Ex defectu hujus distinctionis nonnulli existimant, solam rationem dubitandi non sufficere ad dubium impediendum, aut deponendum, sed aut aliam rationem novam, aut certè novam ac meliorem primæ rationis propositionem ad dubii solutionem esse necessariam; atque inde intulerunt, liberum nobis non esse dubitare, quando dubitamus. Cum enim experirentur, se longè aliter & vehementius affici ad assertiones quas tenent, quam ad illas de quibus dubitant, putarunt intellectum ita constitutum esse, ut judicare nequeat, nisi habeat rationes potiores & vehementiores, quam quando dubitat. Totam autem hanc apparentiam putarunt esse præviam, ideoque intulerunt, eam ex parte actus primi necessariò requiri ad iudicandum. Sed falsi sunt, quia sæpe major illa apparentia solum est concomitans aut consequens affectum & iudicium uni parti affixum, quæ proinde ab alia minore apparentia ortum suum trahit. Illa autem minor apparentia prævia erat ipsa ratio dubitandi, ut ostensum est.

Æquivocatio adversariorum degegitur.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

12. **OBJICITUR** primò. Quando dubitatur ob rationes & auctoritates hinc inde allicientes, ratio aliqua vel auctoritas peculiaris affertur pro solutione; nec per rationes dubitandi censetur remota dubitatio, & pars altera decisa; quia solutio dubitationis est inventio veritatis, aut vera aut saltem existimata. Ergo sola ratio dubitandi non sufficit ad solvendam dubitationem.

Confirmatur primò. Regule juris in re dubia sunt solutiones dubiorum; semper autem fiunt cum ratione peculiari pro ea parte cui favent, & pro qua solvunt dubium, non autem ex libito; alioquin regule contradictorie essent æqualiter rationabiles; & sic sicut dicitur, *In dubiis favendum est reo, Melior est conditio possidentis, &c.* æquè dici possent contrarium, *In dubio favendum est auctori, Deterior est conditio possidentis*, quia ad paræ causæ determinationem nulla specialis ratio, sed solum arbitrium voluntatis requireretur. Hoc autem est evidenter falsum, & contra omnes.

Confirmatur 2. Objecto æqualiter se habente apud aliquem ad verum & falsum, non datur enunciare de altera parte. At omnis dubitans propter

Confirmatio 2.

propter rationes hinc & hinc allicientes, habet objectum indifferens ad verum & falsum. Ergo nullus dubitans habet unde quaestionem determinet.

Confirma-
tio 3.

Confirmatur 3. Si quod sufficit ad dubitandum, sufficeret ad affirmandam unam partem, affirmans rem non obligaretur ad plus quam dubitans. At dubitans non obligatur ad bonas facere, & contrarias solvere. Ergo nec affirmans ad illud teneretur. Consequens est falsum & contra praxim omnium. Ergo falsum etiam est antecedens. Ita Celladeus *lib. 4. quest. 3. §. 2.*

Solvitur ob-
jectio.

Respondeo, omnia hæc obijci ex confusione apparentiæ antecedentis & consequentis affectum, & iudicium uni contradictionis parti alligatum. Sed ad singula respondeamus. Inprimis obiectio multis in locis videtur procedere in sensu composito dubitationis, à quo præsens quaestio prorsus præscindit; repugnat enim dubitationem & quaestiois decisionem in eodem intellectu componi. Cæterum concedo dubitationem non tolli formaliter per rationem dubitandi. Verum hoc non quaeritur in præsentem, sed quaestio in eo vertitur, utrum ratio illa, cui de facto superadduntur reliqua per quæ dubitatio completur, sufficiat, ut accedente alio affectu & imperio voluntatis superaddi illi possint ea, per quæ dubitatio tollitur. Jam argumentum non tangit hoc, quod tamen unicè urgendum erat. Itaque distinguo consequens. Sola ratio dubitandi non sufficit ad tollendam dubitationem, tanquam causa formalis adæquata dubitationis soluta; concedo consequentiam. Tanquam causa effectiva seu dispositiva remota & sufficiens, cui alia superaddi possint per quæ dubitatio tollitur, nego consequentiam.

Solvitur re-
plica ex
regulis juris
petita.

13. Ad primam confirmationem dico, regulas juris de dubio esse rationes reflexas, quibus dirigimur, quando quaestio directè non solvitur. Rationes autem istæ reflexæ magis favent uni parti quam alteri, non solum in actu secundo quando per absolutum iudicium præferunt unam partem, sed etiam antecedenter pro priori ad omnem assensum & affectum uni parti indebitè propensum; alioquin tanta esset opinionum diversitas de istis regulis juris, quanta est de rebus ipsis. Itaque exemplum ab istis regulis petitum non urget, nisi ostendatur, quòd in omni dubii resolutione tanta ratio tamque urgens & peculiaris reperitur, quam habetur, dum quaestio per regulas juris tanquam per axiomata notissima solvitur. At hoc ostendi nequit, cum sit evidenter falsum in iis qui temerè dubitant, & multò magis in hæreticis qui errant in materia fidei sufficienter propositæ. Negamus ergò excessum rationum requiri ex parte actus primi, qui ad solvendum dubium requiritur. At si loquamur, ut nunc loquimur, de formali dubii resolutione, fatemur illam semper constitui per apparentiam majorem pro una parte quam pro alia. Sed illa majoritas, ut inducatur, non requirit prævalentiam in actu primo, sed haberi potest, quamvis ratio, parti illi singulariter favens, in actu primo non sit major, quam ratio quæ alteri parti favet. Itaque fateor, duo motiva sibi contraria & æqualia in actu primo, sufficere ad solvendum dubium in actu secundo per majoritatem rationis inducendæ pro una parte; sed inde non sequitur, duo contradictoria esse posse regulas æquè rationabiles ac sunt illæ regulæ juris, quia nihil meretur nomen regulæ in illo sensu, nisi quod est notius & certius quam ejus oppositum. Similiter ex hoc

non sequitur, æquè rationabiliter dici posse non esse favendum reo in dubio, ac eidem in dubio esse favendum; quia dictum illud est axioma reflexum certum, quod proinde habet objectum certum, non dubium & anceps. Itaque veritas huius axiomatis inalterabilis est, & eadem manet, quidquid sit, an circa objecta dubia ipsa ratio dubitandi sufficiat vel non sufficiat ad dubium deponendum.

14. Secunda confirmatio eodem vitio laborat: verum enim est, nullam dari enunciationem de obiecto, quod tam in actu primo quam in actu secundo quoad existimationem æqualiter se habet ad verum & falsum. Cæterum est in actu primo par sit apparentia pro utraque parte, in consequenti tamen dispar esse potest apparentia, ut sæpe dictum est. Præterea argumentum hoc alio etiam vitio laborat, quia minor procedit in sensu composito dubitationis; unde solum inferitur, quòd qui actu dubitat, non possit simul enunciare de altera parte, quod nemo negat; sed hoc hic non quaeritur. Querimus enim solum, an prima illa & prævia apparentia, cui de facto dubitatio additur, sufficiens erit, ut loco dubitationis, si voluntas aliter affecta fuisset, elici potuisset iudicium decisivum dubii. Verum argumenta Celladei hoc non tangunt.

15. Ad tertiam confirmationem, negatur sequela majoris; quia nulla est connexio inter hypotheseis & illatum; five enim ratio sufficiens ad dubitandum sufficiat, five non sufficiat ad deponendum dubium, semper verum est, affirmantem ad plus teneri quam dubitantem. Exemplum sume tam in voluntate quam in intellectu. Voluntas sæpe deliberat, & simul habet sufficiens motivum contrahendi & non contrahendi amicitiam cum aliquo; potest enim illam contrahere & non contrahere; nec tamen inde sequitur, quòd contrahens amicitiam ad aliud non obligetur, quam si eam non contraheret. Rursum nemo negat, quin, dum opinamur, simus liberi ad non opinandum, quia opinio est libera saltem libertate contradictionis. Ergo omnis opinans simul habet motivum sufficiens ad opinandum & ad non opinandum pro imperio voluntatis; & tamen ad plus obligatur si opinetur, quam si non opinetur. Idem prorsus valet in casu nostro.

16. Obijciatur secundò. Nullus dubitans intelligit, scit, opinatur, aut credit hanc partem esse veram, illam falsam. At omnis solvens dubium intelligit, scit, opinatur, vel credit hanc partem esse veram, illam falsam. Ergo dubitans & solvens dubium non habent easdem rationes; & sanè implicat, ut iisdem omnino stantibus rationibus, & eodem modo se habentibus, eadem res modò videatur nec vera nec falsa, & dubitem, modò videatur vera, & desinam dubitare. Ita Celladeus §. 2.

Respondeo easdem hæc quoque æquivocationes intervenire. Inprimis præmissæ procedunt in sensu composito dubitationis, & solutionis dubii; ex quibus solum immediatè sequitur, nullum solventem dubium dubitare. At consequentia à Celladeo posita ne indirectè quidem ex illis præmissis elici potest, si sermo sit de apparentia veritatis seu de ratione antecedente; illa enim eadem esse potest in dubitante & in non dubitante, ut dictum est. At si sermo sit de omni ratione ac apparentia veritatis tam antecedente quam consequente & concomitante dubitationem atque solutionem dubii, consequentia rectè inferitur. Semper enim longè aliter res apparet sol-
venti

venti dubium, quam dubitanti apparuerat; sed illa diversitas non semper se tenet ex parte rationum seu motivorum, quae sunt in mente prioriori ad affectum & iudicium uni parti alligatum, sed solum ex parte apparentis concomitantis aut consequentis dictum affectum & iudicium. Jam si omnia, tam antecedentia quam concomitantia & consequentia statum dubitationis, vel statum solutionis dubii, simul considerentur, implicat sane, ut quis modò dubitet, modò dubitationem solvat; quia fieri nequit, ut stante dubitatione dubitetur, aut ut stante dubitatione dubium solvatur. At si loquamur de solis rationibus & apparentis praevis, de quibus solis praesens quaestio procedit, illae tales sunt, ut, juxta varium affectum & imperium voluntatis, illis addi possit vel apparentia consequens major, & solutio dubii, vel suspensio iudicii solventis dubium. Unde fiet, ut consequens illa apparentia major suspendatur. Contra hoc agere debuit Celladeus, sed hoc non tangit.

Obiectio 3. 17. Obijcit tertiò: Non minùs dubitans debet rationem afferre, cur dubitet, quam solvens dubitationem, cur opinetur. At absurdum est reddere rationem pro solutione dubii, quae redditur pro ipsa dubitatione; hoc enim perinde est ac dicere, nodum per idem expediri & implicari. Ergo sola ratio dubitandi non sufficit ad solutionem dubii.

Respondeo absurdum quidem esse, quod ratio dubitandi propriè sumpta afferatur pro solutione dubii; propria enim ratio positivè dubitandi de aliqua parte contradictionis, est motivum suadens illam esse falsam, non autem ratio arguens illam esse veram. At ratio, ob quam dubium solvitur, est motivum suadens partem illam esse veram, & illa ratio tantum & non opposita affertur pro solutione dubii. Itaque quando dicimus rationem dubitandi sufficere ad solutionem dubii, non ita accipiendum est, quasi diceremus, rationem dubitandi de veritate partis A, sufficere ad solvendum dubium per affirmationem, quod pars A, sit vera; hoc enim perinde esset ac dicere, nodum per idem solvi & implicari: sed sensus est, motivum, ob quod hinc & nunc retrahimur ab assensu praestando, saepe sufficere ad dissensum eliciendum, quod certè non est nodum per idem solvi & implicari.

18. Quod si per rationem dubitandi intelligas motiva utriusque contradictionis parti faventia, quia dubitatio positiva de utraque parte per illam completur, neque sic verum est, eandem reddi rationem pro solutione dubii, quae affertur pro dubitatione; nam unum solum motivum affertur pro solutione dubii, at non illud solum, sed illud & simul oppositum redditur pro dubio. Et sanè si loquamur de ratione opinandi, quae se tenet ex parte actus primi, illa sufficiens est, ut ex vi illius dubium solvatur, non quidem tanquam per causam formalem solvendi dubium (illa enim consistit in ipsa quaestione decisionis) sed tanquam per causam motivam, quae talis est, ut intellectus per imperium voluntatis determinari possit vi illius ad absolutum iudicium de parte illa, cui favet. Sed quia affectus ille, imperiumque illud poterat abesse, ideo rationi praedictae adungi poterat carentia iudicii solventis dubium, & sic compleri dubitatio, utpote quae per suspensionem decisionis dubii completur. Ecce ratio formalis dubitationis, & ratio formalis solutionis dubii toto caelo differunt, quia sibi invicem opponuntur. At ratio partialiter impellens ad

Ratio formalis dubitandi, & ratio formalis solvendi dubium, toto caelo differunt.

dubitandum, quae de facto ob defectum voluntatis fluctentis intellectum ad assensum conjungitur cum actuali dubitatione, potuisset dubium decidere, si imperium voluntatis accessisset; quamvis in eo casu, ratio illa, concomitanter aut certè consequenter ad dictum imperium, vehementius movisset animum juxta dicta. Nec in hoc intelligendo ac probando major est difficultas, quam quòd, dum veritati obscurae assentimus, possimus iudicium illud suspendere. At hoc certum est. Ergo & illud; quia, posito iudicio, tollitur dubitatio, iudicioque ablato, ponitur dubitatio, ut patet. Ergo eadem est utriusque vicissitudo & dependentia ab imperio voluntatis, fieri que potest, ut ob eandem rationem decidatur dubium, ob quam partialiter dubitatur. Hoc à paritate voluntatis confirmatur, quia homo potest amari & eligi in amicum propter rationem, ob quam hinc & nunc voluntas vacillat, & cum nec amat, nec in amicum eligit; verum quando illum amat, & in amicum eligit, afficitur uni tantum motivo, illudque praefert alteri, cum potuisset illud opposito non praefere, sed ob motiva contraria inter utrumque haerere, & quodammodò affectivè fluctuare & dubitare. Porro sicut hinc non sequitur nodum per idem implicari & solvi, ita nec in casu nostro.

19. Praeterea locutio illa, absurdum est dicere, quòd per idem implicetur & solvatur nodus, ut vera sit, sumi debet in sensu formali, in quo solum impossibile est, ligamen & solutionem per eandem formam constitui; nam si loquamur de causa efficiente, vel de dispositione talis causae, oppositum est certissimum; siquidem eadem potentia eademque manus solvere possunt nodum, quem antea strinxerant. Quidni ergo possit potentia intellectiva solvere nodum dubitationis per illam rationem, per quam antea dubitationem ipsam partialiter ligaverat. Certè ex hoc capite nullum absurdum existit, quidquid Celladeus dixerit, qui sensum causae formalis cum sensu causae effectivae hoc loco confundit, & ex illa confusione ea tribuit causae effectivae, quae soli causae formali conveniunt, & è contra.

20. Ob. 4. Omnes fermè Theologi tradunt nostris assertionibus repugnantia. Ergo illa non sunt tenenda. Probat antecedens. Inprimis docent communiter, quòd peccet, qui in casu dubii temerè & sine ratione specialia dubium deponit. Ergo censent opus esse ratione specialia ad dubium deponendum. Secundò quaerentes, an speculativè dubitans possit practicè non dubitare, respondent hominem in eo casu peccaturum, si practicè non dubitet, nisi habeat rationem specialem. Ergo requirunt rationem specialem & novam pro dubio solvendo. Et sanè omnes docent, diligentiam in casu dubii praemitti debere, ut veritas inveniatur, & per ejus inventionem dubium solvatur. Ergo non est propter rationes dubitare, & propter easdem eodem modo manentes dubium solvere. Aliter diligentia necessaria non esset, sed sufficeret velle non dubitare. Tertio communiter tradunt, dubium consistere in aequalitate rationum pro utraque parte. At ubi rationes sunt aequales, non potest solvi dubium per ullam illarum, quia objectum non apparet magis verum quam falsum, sed aequè se habet ad utrumlibet. Haec omnia repugnant rationibus positis. Ita Celladeus §. 1. ubi redarguit complures, quòd postquam cum omnibus ista stabilivissent de dubiis tanquam verissima, inconsequenter postea & minùs consideratè opposita de

Nodus non potest stringi & solvi per idem in genere causae formalis, nec in genere causae efficientis.

Æquivocatio Celladei.

Utrum communia Theologorum asserta nostrae opinionioni repugnent?

probabilibus tradiderint, dicentes in æquè immodè in minus probabilibus nobis liberum esse opinari pro imperio voluntatis. Hoc autem prioribus assertis contradicere autumat Celladeus.

Plerique Theologi nobiscum sentiunt.

Respondeo, plerisque, & fortè omnes omnino Theologos nobiscum sentire, si apparentia, affectum & assensum uni parti alligatum antecedens, accuratè distinguatur ab apparentia concomitante & consequente eundem affectum & assensum. Hoc dico, non quòd Theologi expressè inter ista distinxerint, sed quia per hanc distinctionem, quam nemo negare potest, veritas rei statim innotescit. Veritate autem istà semel habità, statim apparet, quòd illi qui putantur dissentire verè non dissentiant, quia intelligendi sunt de apparentia consequente, in quo sensu nemo illis meritò contradicere potest. Sed præter hanc generalem responsonem libet ad singula respondere. In primis Auctores, quos Celladeus

Auctores, quos Celladeus pro se citat, illi contradicunt.

primo loco affert, apertè stant contra ipsum; quia dicunt, hominem temerè deponentem dubium peccare. Ergo admittunt eum posse dubium deponere sine nova & speciali ratione; quia haud dubiè qui temerè deponit dubium, poterat, eisdem rationibus stantibus, non deponere dubium, sed dubitare. Nec obstat, quòd imprudenter faceret, quia nunc non querimus de prudenti vel imprudenti depositione dubii, sed de absoluta dependentia intellectus à voluntate, in ordine ad dubitandum & non dubitandum. Itaque Auctores isti non requirunt rationem specialem ad non dubitandum simpliciter, sed solum ad prudenter non dubitandum. Sed neque in hoc sensu requirunt rationem specialem in sensu Celladei, sed nomine rationis specialis (si hac voce utantur) solum intelligunt rationem probabilem, quando versamur in incertis, quidquid sit, an illa sit vel non sit eadem cum ratione dubitandi, quia hoc eo loci non controversant.

Auctores, secundo loco à Celladeo citati, ipsi apertè contradicunt.

21. Similiter, qui secundo loco citantur, supponunt dubium imprudenter saltem deponi posse absque ratione speciali. Ergo contradicunt Celladeo, cui in illis quæstionibus nemo prorsus, quod sciam, favet; nec mirum, quia ibi non loquuntur de depositione dubii in genere, seu de ejus possibilitate ut sic, sed solum de ea dubii depositione per quam conscientia debite formatur, & à peccato excusatur. At hæc quæstio longè alia est à præsentis controversia, ut patet. Præterea certò certius dubium sæpe deponitur, quando nulla ejusmodi ratio adest. Ergo qui docent hominem peccare, nisi per rationem probabilem, prudentem, & si velis, etiam specialem, solvat dubitationem, nullatenus favent Celladeo in præsentis quæstione, cum ex ibi dictis ad decisionem hujus quæstionis nulla sit illatio. Cæterum pro dubio prudenter deponendo diligentia juxta om-

nes adhibenda est, ut veritas, & si fieri potest, certitudo veritatis reperiat; peccat proinde qui tali diligentia pmissa dubium deponit, quia conscientiam temerè format. At si post diligentiam adhibitam, res maneat incerta, & motiva dubitandi, quæ honestati favent, sunt probabilia, eo ipso præstari assensus, dubium deponi, & conscientia tuto formari potest. Et hæc est opinio omnium Auctorum benignæ sententiæ, qui tamen omnes aut expressè tradunt, aut apertè supponunt, hominem in eo instanti posse non ita formare conscientiam, sed dubitare, eumque assensum peccatum, si conscientia non formati, dubioque non deposito operetur. Hi ergo omnes contradicunt Celladeo; quia aut tradunt, aut supponunt, hominem, stantibus iisdem rationibus eodemque modo pro priori propositis, posse dubitare quando non dubitat, & non dubitare quando dubitat; nec inde sequitur, diligentiam non esse adhibendam, sed sufficere velle non dubitare; nisi enim homo diligentiam adhibeat, temerè operatur & peccat, quia Deus nos ad diligentiam obligat. At si post diligentiam res maneat incerta, tunc satis est, si ob rationem probabilem velit non dubitare; quia bona fide, & ex conscientia irreprehensibiliter formata operatur.

22. Qui tertio loco citantur, idem dicunt, quod omnes dicimus, scilicet intellectum tunc dubitare positivè, quando rationibus æqualiter trahentibus, ita incitatur, ut nec in actu primo, nec in actu secundo magis in unam quam in aliam partem trahatur. Quod verissimum est, maxime quando intellectus non solum non profert judicium quæstionis decisivum, sed ne quidem fertur in motiva tanquam sufficientia ad quæstionem terminandam; tunc enim propriissime dubitat dubio positivo, ut dictum est. Verum hinc non sequitur, eum necessaridè dubitare, qui habet rationes in actu primo pro utraque parte æquales; ea enim æqualitate stante, mediante affectu & imperio voluntatis, flecti potest intellectus ad assensum, per quem dubium solvatur; & hoc est quod Auctores docent, dum tractant de dubio & de conscientia; nec inter hæc asserta ulla est umbra contradictionis. Immeritò ergo Celladeus complures gravissimos Auctores inconsequentiæ & contradictionis arguit, eò quòd illa tradiderint. Cogitare debuerat, tot talesque viros non tam facile contradictoria tradere, adcoque diligenter videre, an via aliqua ad notam contradictionis solvendam superesset. Hanc si quæsisset, facile invenisset; sed quia non distinxit apparentiam finalem & consequentem ab apparentia prævia & antecedente, ideo, quæ soli primæ conveniebant, tribuit secundæ, & hoc errore deceptus, doctissimis viris contradictionem immeritò affinxit.

QUÆ.